

Figueres i Artigues, Josep Maria

La premsa diària en llengua catalana
a finals del segle XIX

Introducció

El panorama de la premsa diària en llengua catalana a finals del segle passat és de naixement i, per tant, ben minso pel que fa al nombre de periòdics diaris apareguts. Només quatre diaris: dos a Barcelona, un a Reus i un altre a Sabadell. No considerem *La Veu de Catalunya*, que, en néixer el 1899, és més un periòdic del segle XX que del XIX. El primer tret a considerar seria, doncs, la presència minoritària amb relació al total dels periòdics en llengua castellana, que en les recerques que hem efectuat calculem en 17 a Barcelona el 1879 i 18 el 1881, anys de fundació de *Diari Català* (DC) i *La Renaixensa* (LR) respectivament. A comarques la xifra és inferior ja que trobem diaris només a Sabadell, Vilanova i la Geltrú, Tarragona, Valls, Reus i Lleida, amb un total de 10 títols en els dos anys esmentats anteriorment. Per al període 1879-1881, trobem en conjunt 2 diaris en català i 55 en castellà, 45 setmanaris en català per 133, 14 quinzenaris per 51, 26 per 118 d'una altra periodicitat i 5 i 115 respectivament sense dades. En total, 92 publicacions en llengua catalana per 472 en castellà.

Quan els diaris en llengua catalana apareixen, existeix una notable presència dels periòdics de tota mena de periodicitat en llengua castellana; tanmateix, la premsa no diària en llengua catalana ha arribat ja a una situació ben notable pel que fa a la presència, l'especialització i la difusió. Així, el 1879 i el 1880 hi ha uns quants segments temàtics de publicacions. Vegem-los:

a) La premsa de caràcter literari i cultural, en la qual excel·leixen *Calendari Català* (1865-1882), *La Renaixensa* —revista— (1871-1883), *Lo Gay Saber* (1868-1869, 1878-1883) i *L'Avens* (1881, 1882-1884, 1889-1893).

b) La premsa que configura el bloc de caràcter ideològic-polític, en el qual es destaquen *La Veu del Montserrat* (1878-1900), *La Pàtria Catalana* (1880-1881) i *Revista Catalana* (1880-1882), de Vic, Valls i Manresa respectivament.

c) En l'apartat informatiu, remarquem la desenal *La Il·lustració Catalana* (1880-1894) i el nombre notable de publicacions que contenen informació fetes a comarques, des de *Lo Campanar de Reus* (1879) fins a *L'Esparvé* (1879-1881) de Badalona, tot passant per *Lo Rossinyol del Ter* (1880), de Girona, amb una insistència constant en la variant de premsa humorística i satírica que és la predominant també en els anys de la Restauració. El gruix informatiu és en publicacions que apareixen dos o tres cops cada setmana o bé són setmanals segons la importància de la ciutat.

d) Mereixen una altra consideració les revistes especialitzades d'excursionisme o d'agricultura, com el *Butlletí de l'Associació d'Excursions Catalana* (1878→) o *La Quinsena de Pagès* (1878-1883).

En conjunt, aleshores dissenyem un panorama en el qual trobem unes bones revistes literàries i culturals, el naixement també d'algun gran títol il·lustrat, unes altres publicacions marcadament polítiques i específicament catalanistes i una empenta a comarques, on apareixen revistes satíriques, informatives i d'altra mena que segueixen l'esquema barceloní. La premsa d'entitats i l'especialitzada viuran també una florida com correspon a l'apogeu de la Renaixença. En total, mirem la realitat numèrica:

TAULA 1. Publicacions existents el 1879

	Barcelona		Comarques		Total
	cat.	cast.	cat.	cast.	
Diaris	1	17	—	11	29
Bisetm. / trisetm.	—	—	—	7	7
Setmanaris	10	19	4	28	61
Quinzenals	3	13	1	9	26
Altres i s/d	3	91	2	28	124
TOTAL	17	140	7	83	247

Finalment, per llengües, tenim 24 títols en català i 223 en castellà.

En total hem localitzat, per al període 1879-1881, 92 publicacions en llengua catalana i 564 en llengua castellana. No hi hem comptabilitzat ni els títols alternatius apareguts arran de les suspensions, cosa que alteraria l'essència del nostre discurs, ni tampoc no ho fem amb valor acumulatiu de publicacions que es mantenen un any rera l'altre. Són, senzillament, les publicacions que viuen en el període esmentat.

El naixement

Per què apareixen diaris en llengua catalana? Qui són els seus fundadors? Quins objectius persegueixen en un panorama en què la premsa, tant des de la perspectiva ideològica com des de la informativa, sembla estar ja en plena saturació?

La situació de la llengua catalana és d'inferioritat en el seu ús públic amb relació a la castellana tot i que dins el terreny oral la seva utilització és absoluta. D'encà de la Reinaxença s'inicien unes activitats públiques que gradualment aniran prenent cos i embranzida. Segons el criteri, que compartim, d'Eudald Canibell, aquestes activitats seran la poesia, el teatre, el cant coral, l'excursionisme, la premsa i la política; i hi afegiríem l'Església i les entitats.

El text «Recapitulem»¹ de Canibell és una resposta a qui acusa el catalanisme de reaccionari i demostra quantitativament el sentit progressista, republicà, avançat i democràtic de la major part de realitzacions del catalanisme, que precisament aquells anys, com ja hem demostrat, efectua el canvi de literari i cultural a polític i intervencionista. Aquest text s'ocupa també de la premsa i ens ofereix unes dades precioses sobre la premsa liberal, la republicana, etc.; però, a més d'aquesta informació, ens nodreix d'una dada bàsica: la relació de publicacions fetes en llengua catalana. Relació que ens ha servit de base però que hem ampliat en la nostra recerca a hemeroteques i arxius tot fixant les dades de publicacions especialitzades, comarcals o, així mateix, que Canibell no esmentava per simple oblit.

1. E. CANIBELL, «Recapitulem», *L'Avens*, 1883-1884 [ed. facsímil]. Barcelona, Leteradura, 1978, p. 597-612.

Davant aquesta problemàtica d'una llengua diglòssica, amb ús al carrer i minoritzada en la cultura, potser val més que ens fixem en la resposta dels periodistes, més escriptors i polítics que feien de periodista que periodistes purs. Un escrit publicat a *L'Avens* el gener de 1892 i signat per la redacció expressa clarament la voluntat d'una generació de donar una resposta col·lectiva a una situació global:

I ¿com hà de contribuir la resolució del problema lingüístic a la resolució del problema polític català? Sabut és que la llengua catalana à de sostenir presentment una forta lluita am la llengua castellana, am la llengua oficial de l'Estat espanyol; y ¿com ne surtirà victoriosa si abandonem el seu estudi, si l'empleyem amb negligencia tot parlant-la, y sobre tot escrivint-la, si la deixem corrompre per una part, y per l'altra part no rompem el motllo de formas arcaicas que l'encarcaran y la fan antipàtica a la majoria dels catalans? [...] ¿com obtindrem de l'Estat espanyol la reivindicació oficial de la nostra llengua si aquesta no és, al menos, tant perfecta, literariament, com la castellana, i si no fiquem en la conciencia de Catalunya entera el convenciment de resoldre en favor de la llengua catalana el dualisme lingüístic que tants obstacles posa an el progrés intel·lectual, en el sentit més ample de paraula? Seguirem, doncs, l'obra patriòtica de contribuir a la resolució del problema lingüístic.²

«*L'Avens* neix el 1881 amb el propòsit de desenrotllar les idees radicals defensades pel *Diari Català* de Valentí Almirall»: així comença el magnífic estudi que dediquen Maria Capdevila i Maria Carme Illa a aquesta revista.³ La mateixa finalitat que s'esdevindrà en el diari reusenc *Lo Somatent* i el diari sabadellenc *Lo Catalanista*. L'ombra d'Almirall arriba en la seva profunda influència, encara poc estudiada, fins al poble català no sols per mitjà de la seva labor pròpia d'escriptor i activista, sinó mitjançant la repercussió de diaris i revistes que, influïts pel seu pensament, van apareixent a final del segle passat. El paper de la premsa serà cabdal en la formació de la ideologia catalanista.

El DC ho diu clarament al seu número-prospecte corresponent al primer de maig de 1879 indicant que, quan dos catalans es trobaven en confiança, parlaven que el renaixement català seria coix mentre no disposés «del medi més poderós dels temps moderns: de la premsa diària». Per tant, hi detectem una voluntat que la renovació incipient del catalanisme en el pas dels cercles literaris minoritaris fins a unes

2. REDACCIÓ, «L'Avenc en 1892» (2a època, gener 1892).

3. MARIA CAPDEVILA; MARIA DEL CARME ILLA, *Índexs de la revista «L'Avenc»*, Barcelona, Barcino, 1990, p. 9.

capes més grans de població tingués un diari com a instrument al servei d'una idea social, política, cultural; en definitiva, ideològica i no estrictament informativa; tot plegat, com tants periòdics en castellà que apareixen al servei d'una ideologia i subordinant el fet informatiu.

LR, que apareixia com a revista des de 1871 i ho continuà fent, encara que aparegué des de 1881 com a periòdic, al seu número-prospecte difós pel desembre de 1880 també ho explicita clarament:

Tal millora —sortir com a diari en dues edicions de matí i tarda— obeheix no al sol desitj de aportar a la notable manifestació del periodisme diari de Barcelona un nou element, sinó també a la convicció íntima de que'l catalanisme no cabent ja en determinades esferas —massa circumscrietas pera interessar a tot home de bona voluntat y de imparcial judici—, ha arribat a la categoria de pensament y a la necessitat absoluta de presentarse ferm y robust, depurantse y fortificantse en justas y reiteradas manifestacions.⁴

En aquests anys de la Restauració que s'implanta el periodisme empresarial, tan ben descrit per Teodor Baró,⁵ establím ja la primera consideració, després de la finalitat ideològica en el naixement de la premsa diària en llengua catalana.

El tercer periòdic, *Lo Somatent* (LS), que neix el 1886 i fins al 1903 és l'exponent del catalanisme polític reusenc, ho indica també clàrissimament al seu editorial fundacional del 15 d'agost de l'any de creació:

Lo moviment regional català, al que ve a donar impuls lo diari [...], està destinat a canviar per complert las costums polítiques de la nostra terra y a deslligar als que intervenen en la gestió de la cosa pública de la tutela, tirànica i odiosa, que imposen desde Madrid los governs centralitzadors y uniformistas que per desgràcia de las regions espanyolas absorveixen més que administren los béns del país.

L'historiador d'aquest periòdic, Jordi Tous i Vallvé, indica⁶ que el diari neix per influència del pensament de Valentí Almirall i, més concretament, per influència del llibre *Lo Catalanisme*, publicat cinc mesos abans que LS.

4. «Prospecte», *La Renaixensa. Diari de Catalunya*, s/n (desembre de 1880).

5. Teodoro BARÓ, *Discursos leídos en la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona en la recepción pública de D. ... el día 23 de noviembre de 1902*, Barcelona, Imprenta de la Casa de la Caridad, 1902.

6. Jordi TOS I VALLVÉ, *La formació del catalanisme polític a Reus: «Lo Somatent» (1886-1903)*, Reus, Associació d'Estudis Reusencs, 1987, p. 50.

Lo Catalanisme de Sabadell nasqué com a setmanari el 1887; fins a 1897 aparegué amb aquesta periodicitat, de 1897 a 1898 com a diari i, finalment, durant 1901-1902 com a setmanari. El subtítol és prou indicatiu d'una tendència, la del Memorial de Greuges i la de la Unió Catalanista: *Diari defensor dels interessos morals y materials de Catalunya*. Al número inicial com a diari expressa el programa amb una gran claredat. Recordem que el periòdic neix gràcies a l'existència de la delegació sabadellenca del Centre Català, fundat per iniciativa de Valentí Almirall. Almirall tingué una gran vinculació amb Sabadell ja que hi fou director d'un centre d'ensenyament nocturn per a obrers, malauradament frustrat per la Restauració, i és una ciutat a la qual anà habitualment. Recordem un instant el discurs fundacional en la festa inaugural del Centre Català de Sabadell els dies 26 i 27 de març de 1887.

Tècnicament, el diari neix per aglutinar l'alternativa a les eleccions generals contra la candidatura caciquista. El text editorial explicita l'ideari d'Antoni de P. Capmany, director, fundador i propietari del periòdic:

Defensar à la Regió catalana en tot: vetllar per sa dignitat, per sos interessos y sos drets que considerèm los més sagrats del món; propagar son expressiu y categòrich llenguatge que 'ns sembla 'l més armoniós que existeix; desperitar sas gloriosas tradicions històricas que à tants hèroes i sabis han immortalizat. [...] Baix tal concepte los nostres esforços se dirigiràn à alcanzar la Autonomia de Catalunya que desitjèm junt ab la de les demás regions d'Espanya. Que cada una d'ellas pugà administrarse lliurement sos respectius bens, fomentantse las sevas fonts de riquesa en proporció à sa conveniencia i necessitat, y valerse de sa propia l·legislació y usar son natural llenguatge y disposar de tots aquells ressorts interiors exclusivament seus que pugan afavorar en un o altre sentit son floreixement y son benestar.⁷

En resum, el naixement de la premsa diària catalana respon a una finalitat estrictament política i, si es fa eco d'uns altres elements —literaris, culturals, informatius...—, és per influència directa del mitjà en reciprocitat amb els seus lectors i per l'evolució pròpia que tindran totes les publicacions al llarg de la seva existència. La personalitat dels directors que alhora són també fundadors i propietaris ho demostra molt clarament. Vegem-ho:

7. *Lo Catalanista*, núm. 483 (17 octubre 1897). Segueix la numeració del setmanari, però és el primer número del diari.

DC	Valentí Almiral (1841-1904)	polític/escriptor polític
LR	Àngel Guimerà (1845-1924)	dramaturg/poeta/polític
LR	Pere Aldavert (1850-1932)	escriptor/periodista/polític
LC	A. de P. Capmany (1858-1912)	periodista/poeta/polític
LS	Pau Font de Rubinat (1860-1948)	advocat/polític/bibliòfil

Hi detectem aleshores una profunda juxtaposició entre les tres facetes que són comunes al conjunt de directors: tots són escriptors i tots són polítics; el periodisme és un mitjà per a fer conèixer tant la seva obra creativa —poètica, política, narrativa...— com, essencialment, la seva formulació política davant la conjuntura de transformació del catalanisme. No hi ha un sol factor, sinó que és l'amalgama de tots aquests. El periodisme no n'és l'element bàsic i el denominador comú. La generació següent a la inicial de la Renaixença —fixem-nos en la proximitat dels anys de naixement de la major part, que són joves dels vuitanta— té una ardua activitat a favor de la propagació del seu pensament, que és dual: projecció de la literatura catalana i exposició pública d'un ideari catalanista per a la creació d'una mentalitat comuna favorable al nou ideal quan el context polític és dominat per les eleccions «arregladetes», pels partits dinàstics amb diputats «cuneros», etc. No és només simbòlic que LS vulgui destruir la base política dels dinàstics de Reus i cridi tots els monàrquics i republicans, conservadors i progressistes, demòcrates i aristocràtes, a la idea salvadora —llegim-hi Almirall— de «regenerar Catalunya».

La participació del DC en política és notabilíssima: a més de la presència diària amb articles, comunicats, etc., fa una labor d'organització del catalanisme polític per mitjà dels congressos catalanistes i del futur Centre Català; la seva labor serà quasi quotidiana ementent anàlisis sobre tots els fets que afecten políticament Catalunya. LR, que comença amb una forta càrrega de caràcter literari i cultural, va evolucionant especialment després de la desaparició del DC el 1881 fins als punts culminants del període 1885-1899, que serà substituït com a periòdic d'influència per *La Veu de Catalunya*. LC, finalment, neix, com hem dit, com a periòdic polític. La seva curta vida no fou només un reflex del pensament autonomista, sinó que advocà per la llibertat de les altres comunitats històriques de l'Estat i per l'alliberament de les colònies i, sobretot, en paraules del malaguanyat Andreu Castells, «atacava durament el centralisme i la corrupció de l'Administració».

Descripció de la premsa diària catalana

Havent vist, bé que succintament, per què neixen, considerem ara com són aquests periòdics amb relació a la premsa diària en llengua castellana. Formalment, en presentació i disseny, en contingut, en corresponsals i redactors, etc., podem considerar-los iguals o, contràriament, inferiors o superiors?

TAULA 2. Dades descriptives de presentació

<i>Títol</i>	<i>Pàgines</i>	<i>Columnes</i>	<i>Formats</i>
DC	8	3	320 × 240
LR	8	1	195 × 125 ¹
LC	8	1	240 × 170
LS	4	1	220 × 150 ²
LS	2	3	350 × 260 ³

1. El 1902 canvia (54 × 400) i el 1904 torna al format primitiu.

2. 15.8.1886 / 31.3.1887.

3. 1.4.1887 / 31.10.1890.

De l'anàlisi comparativa de la premsa contemporània de Barcelona i també de la de Sabadell i Reus amb unes altres ciutats en traiem les conclusions següents:

1. La premsa feta a les comarques és bàsicament idèntica en la seva presentació. La dificultat en la impressió, que obligava a acudir a unes, poques, imprentes determinades, és una dada important quant a les limitacions.

2. No existiren, per tant, unes grans diferències entre la premsa feta a les comarques fos quina fos la seva llengua.

3. A Barcelona existeix una gran diferència entre la premsa en llengua catalana i la feta en llengua castellana. Aquest fet s'esdevé exclusivament per la presència del DC, el qual opta per un format intermedi entre el quart i l'estàndard de la premsa nova d'aleshores. Aquest format específic del DC, el foli, condiciona la distribució d'espai, que serà de tres columnes; això obliga, per tant, a l'ús de filets de separació entre les columnes i també a un ús racional i atractiu dels espais blancs. La tímida utilització de titulars, la presència escassa

—només en publicitat i al suplement femení— d'il·lustracions i l'edició molt estructurada en seccions faran del DC un diari molt més modern que els seus contemporanis. Aquesta presentació no està vinculada al contingut: el diari *El Correo Catalán*, per exemple, té el mateix format que el DC i el seu contingut no li és pas precisament afí, sinó que és un polemitzador habitual atenent l'òptica clerical, com ha escrit molt bé l'investigador Casimir Martí a la seva obra recent *L'integrisme a Catalunya. Les grans polèmiques*.⁸

4. LR, contràriament, seguirà la tendència de molts diaris, començant pel *Diario de Barcelona* i acabant per la primera *La Vanguardia*, tot passant per *La Imprenta / El Diluvio*, d'utilitzar el format reduït, en quart, la qual cosa, com que la superfície anava impresa a una sola columna, no afavoria la tasca de titulació de textos, de separació, etcètera. Així s'aconseguia un resultat de premsa més propera a la del segle XVIII que a la del segle XX, com és el cas del DC.

TAULA 3. Descripció de les seccions

DC

«Espectacles» (teatral), «Reclams» (anuncis per paraules), «Notícies de Barcelona», «Moviment científich y artístich» (informacions breus culturals), «Servey meterològich», «Butlletí Astronòmich», «Secció de fondo» (editorial), «Correspondencias» (Madrid, París, comarques, etc.), «Notícies de Catalunya», «Notícies d'Espanya», «Secció oficial» (comunicats públics i privats d'institucions i entitats), «Secció comercial» (comunicats d'empreses), «Secció d'anuncis», «Secció telegràfica» (secció literària / fulletó) i «Modas y labors».

LR

«Butlletí meterològich», «Butlletí astronòmich», «Espectacles públics», «Crònica general» (informacions de tot arreu), «Article de fons», «Correspondencia de LR» (corresponsals), «Anuncis oficials», «Secció religiosa», «Secció comercial», «Anuncis particulars», «Correu nacional» (resums de premsa) i «Telegramas particulars de LR».

LC

«Novas», «Notas oficials», «Telegramas», «Industrial», «Religiosas», «Diversions públiques» i «Diversions particulars».

8. Casimir MARTÍ; Joan BONET, *L'integrisme a Catalunya. Les grans polèmiques (1881-1888)*, Barcelona, Vicens Vives, 1990.

LS

«Santoral», «Editorial», «Crònica», «Cròniques locals i comarcals» (articles i col·laboracions), «Notícies de Madrid», «Notícies de l'estranger», «Secció oficial i anuncis», «Correspondència dels lectors» i «Secció comercial d'espectacles, oficial i religiosa (secció literària / fulletó)».

És molt difícil d'establir aquest esquema d'una manera fixa. Per exemple, a LS, a partir de 1887, la secció d'informació nacional i internacional quasi en desapareix i hi veu la llum una nova secció titulada «Crònica vinícola». El 1888 s'hi enceta una secció meteorològica.

De la lectura del títol de les seccions se'n desprèn la similitud de la distribució de l'espai dels diversos diaris tant a Barcelona com a les comarques. Per tant, el DC i LR s'assemblaran a la majoria de publicacions barcelonines, mentre que LC i LS ho faran amb la resta de diaris no barcelonins.

Influència i repressió de la premsa diària catalana

La premsa diària catalana va adreçada a un públic selectiu. Si l'índex d'alfabetització en llengua castellana és mínim —no arriba al 25 % el 1875—, les dades pel que fa referència a la llengua catalana probablement eren inferiors, amb la qual cosa devia restar un mercat insignificant. Tot i això, la tipologia dels lectors preocupa les autoritats polítiques de la Restauració, tenint en compte especialment l'incipient moviment catalanista que fa congressos (1880, 1882), estableix iniciatives polítiques d'incidència en massa (1883, 1885, 1897, 1892...) i configura un moviment que cristal·litzarà en la Lliga de Catalunya i la Solidaritat Catalana la seva formulació política plena.

Taula 4. Repressió de la premsa diària catalana

DC		
<i>Lo Tibidabo</i>	24	26.7 / 18.8.1879
<i>La Veu de Catalunya</i>	30	30.7 / 28.8.1880
<i>Lo Catalanista</i>	45	16.10 / 29.11.1880
LR*		
<i>Lo Somatent</i> (Reus)	24	25.3 / 17.4.1897
<i>La Renaixensa</i> (el Vendrell)	193	18.4 / 27.10.1897

---

* Com a revista havia tingut ja suspensions el 1878, que hagué d'aparèixer amb el nom de *Revista Catalana*, i el 1879, que ho féu amb el de *Lo Renaixement*.

El títol alternatiu del DC, *Lo Catalanista*, no té res a veure amb el periòdic que apareix a Sabadell. LR apareixerà a Reus amb el títol *Lo Somatent*, que correspon precisament al diari LS, del qual també ens ocupem en aquest treball.

LC va patir en la figura de Manuel Folguera i Duran, que havia estat director del primer LC quan va ser setmanari i fou braç dret de Capmany, dos processos judicials, però no ens consta cap suspensió. LS tampoc no tingué cap suspensió durant la seva vida.

Les limitacions que produeix el control de la llei de 1879 i, posteriorment, la de 1883, amb un tribunal especialitzat i amb fiscals molt actius —el Tribunal de Imprenta féu molt famós el fiscal Mariano de la Cortina—, fan que, tot i que en la qüestió social publicacions com LR, LS o LC siguin favorables als interessos de les classes dominants catalanes, la seva ardida posició a favor de la independència d'Irlanda, de l'ideari de la Revolució Francesa, de les salutacions a Jordi I, rei dels hel·lens, de les Bases de Manresa, etc., produeixi una preocupació política que obliga a l'actuació per tal de controlar-ne el contingut. L'autocensura s'hi establirà com a regulació.

Haurem d'acudir a una revista catalana que s'escriu a Buenos Aires, *L'Aureneta*, per a llegir sense limitacions què pensa un director de diari català respecte a aquesta posició de control polític. Almirall hi escriu:

Pena, y mes que pena vergonya'ns dona tenir qu'aixecar la veu contra la despòtica opressió que'l govern de Madrid fa pesar sobre la premsa catalana. Al cap y a la fi tenim à ditxa ser espanyols per mes que'ns sàpiga greu moltíssim veure à nostra pàtria subjugada à la insensata tirania que sobre tot'Espanya exerceix un govern *revolucionari* que tingué l'audàcia de nomenarse lliberal a la inglesa, no se si per mofarse de la llibertat ò si per fer burla de la nació que disfruta de benestar polítich mes consistent, mes antich y casi be mes positiu. [...]

Empero, això no era pas prou: 'ls diaris últimament rebuts nos fan à sapiguer que la *Revista Catalana*, periòdic catalanista qu'havia nascut al calor de las ideas de la *Renaixensa*, ha sigut sospesa y suprimida sa publicació després de sortit lo primer nombre, acusat son article principal y cridat son autor criminalment de reixas à dins, de qual càstich s'ha pogut lliurar per are, mediant la fiança de dipòsit en garantia de 16.000 rals de velló. [...]

De la premsa espanyola es la catalana la mes valenta y per això aquesta a esperimentat principalment y sobre totas l'efecte del ody del govern de Madrid. La premsa catalana ha sigut sempre enemiga de la tirania y dels tirans sia quin vulga'l color ab que's disfressin [...]. Pero lo qu'es inconcebible, es que aquesta renuncia desplegada contra la premsa literaria catalana, aquest inusitat vigor ab que's castigan faltas imaginarias com la de *La Renaixensa* y la *Revista Catalana* sucesora d'aquella. 'S coneix que's vol matar l'esperit catalanista de que una y altra eren portaveu digníssim [...]."

Les edicions de la premsa diària catalana

La majoria de periòdics editaven, bé en forma de llibre o de fulletó en un plec de quatre fulls adjunt al diari o bé com a secció inclosa en una pàgina del diari, novel·les i uns altres materials que, potser més que la visió crítica dels editorials programàtics, il·lustren sobre les motivacions dels capdavanters d'aquesta premsa en la seva política de realitzacions. En aquest sentit, fixar-nos en els materials que els quatre diaris donen a conèixer mitjançant el fulletó és potser una altra dada interessant per a reflexionar les característiques d'aquesta premsa.

TAULA 5. Edicions de la premsa diària catalana

DC

Ch. Darwin. <i>Viatje d'un naturalista...</i>	(1879-1881)
Homer. <i>La Iliada</i>	(1879-1881)
B. Harte / E. A. Poe. <i>Noveltes escullidas</i>	(1879-1881)

LR

M. Genís i Aguilar. <i>Julita</i>	(1874)
V. Balaguer. <i>Trajedias</i>	(1876)
J. Pons i Massaveu. <i>Quadros en prosa</i>	(1878)
E. Vilanova. <i>Del meu tros</i>	(1879)
J. Coroleu. <i>Claris y son temps</i>	(1880)
A. Feliu i Codina. <i>Lo Bruch</i>	(1880)
E. Vilanova. <i>Escenes barcelonines</i>	(1886)
E. Vilanova. <i>Gent de casa</i>	(1889)
J. Pons i Massaveu. <i>L'auca de la Pepa</i>	(1893)
A. Green. <i>Un rapte misteriós</i>	(1903)
M. Jokai. <i>La dama dels ulls de mar</i>	(1903)
F. Gross. <i>Onze mentides</i>	(1904)

9. [VALENTÍ ALMIRALL], «Persecucions a la premsa catalana», *L'Aureneta* (Buenos Aires, 5 gener 1879).

LS

P. Cavallé. <i>Sagetes d'or</i>	(1889)
J. Aladern. <i>Mal d'hermosa</i>	(1891)
A. Camp. <i>Versos i poesies</i>	(1891-1892)
F. Flos i Calcat. <i>La geografia de Catalunya</i>	(1895-1896)
E. P. Canadell. <i>Crossbat. La venjansa de Tiburón</i>	(1902)
Anònim. <i>Tercer centenari de l'aparició de la Verge de la Misericordia</i>	(1892)

La relació de DC i la de LS són exhaustives; la de LR és només aproximativa ja que hi hem comptabilitzat més de vint-i-cinc títols. No ens consten dades de LC. De la lectura de les tres relacions en podem deduir que hi ha un model doble: el tradicional, que seria l'expressat per LR amb la inclusió de textos d'autors catalans i estrangers, especialment de literatura, i amb alguna incursió en la historiografia i l'erudició. El mateix planteig és el de LS, amb aportacions de literatura, però l'obra de Flos fa que tingui un contrapunt semblant a LR.

El cas de DC és diferent perquè fa un planteig basat no solament en la divulgació d'escriptors, especialment poetes i novel·listes, sinó a utilitzar el periòdic com una plataforma de formació cultural i de coneixements de la prosa més moderna. DC no publica cap autor català, a diferència de LS i LR; tampoc no publica poesia o narrativa tradicional: la que publica serà clàssica o moderníssima. Finalment, publicarà obres científiques i de contingut altament polèmic. Fixem-nos en la tipologia dels escriptors de LR i en les obres d'influència religiosa de LS.

El model doble té la seva singularitat: LR s'aproximarà més a un diari volgutament populista, com *La Vanguardia*, mentre que DC ho farà amb l'excel·lent —i posterior— biblioteca d'*El Poble Català*. LS serà en aquest aspecte editorial molt semblant al gironí *La Lucha*. En síntesi, ambdós periòdics, LS i LR, no aportaran res de nou fora de fer conèixer autors contemporanis, la qual cosa és importantíssima en l'època. DC publicarà el primer llibre científic de la Renaixença editat en català i donarà a conèixer, malgrat ser en unes traduccions de traduccions, obres clàssiques i d'avantguarda.

Hem volgut cenyir-nos només a un aspecte de realitzacions. Haguérem pogut veure'n d'altres, de contingut, d'activitats, de subscripcions, però hem triat aquest ja que ens sembla molt repre-

sentatiu de la voluntat dels equips que feien aquests diaris perquè, en virtut de la tria d'autors, de matèries i d'obres, es pot determinar una correlació entre el text que oferien als seus lectors com a llibres o com a fulletó i el pensament darrer, de fons, que als periòdics no és tan fàcil d'escatir pel fet que sovint les paraules fundacionals amaguen uns altres interessos que les realitzacions ens mostren amb tota la seva profunditat.

Conclusions

Tot i que ja n'hem avançades unes quantes, volem fer-ne només cinc de crucials:

a) La premsa en llengua catalana neix amb una finalitat estrictament ideològica, però té algun element innovador des de la perspectiva periodística, com és el cas del disseny i de la presentació de DC.

b) L'estudi de l'evolució cronològica de les activitats dels quatre diaris ens fa veure que a tots és present aquesta voluntat fundacional d'incidir en la realitat, i no sols des de l'estricta marc informatiu i d'opinió, sinó emprant el periòdic com a plataforma d'una actuació pública política. Tots els periòdics seran dinamitzadors de la realitat, tots els periòdics seran peces clau en la vertebració del pensament i de la praxi del catalanisme polític mitjançant tota mena d'iniciatives.

c) Tots quatre diaris patiran l'acció de la repressió política per mitjà dels mecanismes jurídics establerts, però continuaran amb constància la seva singladura utilitzant els mecanismes del possibilisme: títols alternatius, canvis de ciutat, etc., per fer arribar el seu pensament a l'àrea d'incidència.

d) La primera premsa catalana parteix amb una dèbil base empresarial tot i que en algun cas estableix uns tallers tipogràfics importants —la famosa impremta de LR—, la qual cosa en farà perillar la continuïtat. La vida mitjana de tots quatre és molt breu: només LR té un període relativament llarg, mentre que els altres tres seran cronològicament d'existència molt breu. Possibilitaran, això sí, que puguin aparèixer els grans diaris dels anys vint i trenta, com ara *La Publicitat* o *L'Opinió*, excloent-ne el paper cabdal del més veterà, *La Veu de Catalunya*, amb quasi quaranta anys de vida, interrompuda només per la violència de les armes.

e) El factor periodístic, finalment, hi tindrà només un paper secundari a partir de la dinàmica d'establir-se el joc habitual entre

redactors-lectors, que amb aquesta interactivitat farà que els periòdics millorin l'edició gradualment. El planteig inicial no és estrictament periodístic, però, en fer-se l'edició d'un diari, és obligatori de tenir en compte aquest axioma tan evident: un diari dura només un dia i un diari és per a ser llegit en un dia. Tot i així, l'estudiós Tubino defineix LR com «una enciclopedia del pensamiento catalán»; per tant, podem concloure que fer periodisme català a finals del segle XIX a Catalunya no implica una professionalitat. Ara, la complicitat dels lectors i la manca de renovació dels diaris en castellà que competien al mercat amb els quatre que hem vist, que no s'esdevindrà fins a la primera dècada del segle XX, faran que el paper i la situació hi siguin força semblants en conjunt, sense notables diferències, a part, òbviament, la llengua i el contingut reivindicatiu del catalanisme polític.

Bibliografia del DC

- FIGUERES, Josep M. «Introducció». A: *Articles polítics. «Diari Català» (1879-1881)*, Barcelona, La Magrana - Diputació de Barcelona, 1984. (Biblioteca dels Clàssics del Nacionalisme Català; 7), p. IV-XL.
- «Introducció». A: *Cultura i societat*. Barcelona: Edicions 62, SA, 1985. (L'Alzina; 5), p. 5-18.
- *El «Diari Català»*. A: *El primer Congrés Catalanista i Valentí Almirall*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1985, p. 17-40.
- *El «Diari Català» (1870-1881): plataforma d'exposició del pensament catalanista*. A: *Catalanisme. Història, política i cultura*. Barcelona: L'Avenç, SA, 1986. (Clio; 7), p. 73-98.
- *Literatura catalana al «Diari Català» (1879-1881)*. A: *Actes del Setè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986, p. 69-89.
- *El «Diari Català»*. A: *Valentí Almirall, forjador del catalanisme polític*. Barcelona: Publicacions de la Generalitat de Catalunya, 1990. (Textos i Documents; 8), p. 85-100.
- FONT, Melcior. «Almirall, periodista». A: *Valentí Almirall. Anuari dels catalans*. Barcelona: Impremta López Llausàs, 1926, p. 149-155.
- GIVANEL, Joan. «*Diari Català*». A: *Bibliografia catalana. Premsa*. Vol. I. Barcelona: Institució Patxot, 1937, p. 142-143.
- MACIÀ, Enric. «El primer diari en català, fa cent anys». *Canigó*, 604-605 (1979).
- MARTELL, Martí. «Diaris catalans». *La Veu de Catalunya* (13 gener 1927).
- MIQUEL I VERGÉS, J. M. «*Diari Català*». *Mirador* (12 abril 1934).
- «*Diari Català*». A: *La premsa catalana del Vuit-cents*. Vol. II. Barcelona: Barcino, 1937, p. 103-126.
- PÀMIES, Josep M. «La premsa diària en català té un segle d'existència». *El Correo Catalán* (7 abril 1979).

- SOLÀ i DACHS, Lluís: «*Diari Català*». *Avui* (9 maig 1976). Reproduït i ampliat a *Història dels diaris en català* (Barcelona, 1879-1976). Barcelona: EDHASA, 1978.
- «*El Diari Català i el seu pensament*». *Avui* (6 maig 1979).
- TORRENT, Joan; TASIS, Rafael. «Un diari polític catalanista: *Diari Català*». A: *Història de la premsa catalana*. Vol. I. Barcelona: Bruguera, 1966, p. 147-153.
- TRIADÚ, Joan. «Centenari d'un diari català». *Serra d'Or* (abril 1981), p. 267.
- TRÍAS VEJARANO, Juan J. «Las primeras actuaciones: obstáculos y concesiones». A: *Almirall y los orígenes del catalanismo*. Madrid: Siglo XXI de España Ediciones, SA, 1975, p. 278-321.
- VALENTÍ i FÍOL, Eduard. «*El Diari Català*». A: *El primer modernismo literario catalán y sus fundamentos ideológicos*. Barcelona: Editorial Ariel, SA, 1973, p. 127-145.

Bibliografia de LR

- ANGUERA, Pere; CABRÉ, Rosa. *Ideologia i història dels diaris reusencs en català*. Reus: Edicions del Centre de Lectura, 1979.
- ALTAMIRA, A. «La casa de *La Renaixença*, al carrer de Xuclà». *Última Hora* (15 gener 1938).
- CADENA, Josep M. «Guimerà. Periodista y político», *Diario de Barcelona* (14 juliol 1974).
- FIGUERES, Josep M. «*La Renaixença*», *Avui* (2 gener 1981).
- «*La Renaixença*, enciclopèdia del pensament català en els camps científic i literari. *Avui*, (23 abril 1986), suplement especial de Sant Jordi, p. 21-22.
- «*La Renaixença*». *Diari de Catalunya (1881-1905)*, Barcelona: Rafael Dalmau Editor, 1981.
- «Contribució documental a l'estudi de *La Renaixença* (1871-1905)». A: *Miscel·lània Antoni M. Badia i Margarit*. Vol. III. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1985. (Estudis de Llengua i Literatura Catalanes; XI), p. 195 is.
- «*La Renaixença*». *Nadala de la Fundació Jaume I*. Barcelona, 1981.
- «*La Renaixença*». *L'Avenç*, 35 (febrer 1981).
- JORBA i JORBA, Manuel. «El periodisme i l'assaig». A: *Història de la literatura catalana*. Vol. VII. Barcelona: Ariel, 1986, p. 675 i s.
- GIVANEL, Joan. «*La Renaixença i La Renaixença*». A: *Bibliografia catalana. Premsa*. Vol. II. Barcelona: Institució Patxot, 1937, p. 106-107 i 157-158.
- MIQUEL i VERGÉS, J. M. *La premsa catalana del Vuit-cents*. Barcelona: Barcino, 1938. Vol. I, p. 237-252, i vol. II, p. 179-204.
- MIRACLE, Josep. *Guimerà*. Barcelona: Aedos, 1958.
- «Guimerà i Aldavert, creadors del periòdic». *Avui* (16 maig 1976).
- OLLER, Narcís. *Memòries literàries. Història dels meus llibres*. Barcelona: Editorial Aedos, 1962.
- PI de CABANYES, Oriol. *La Renaixença*. Barcelona: Dopesa, 1979.
- SOLÀ, Lluís. «*La Renaixença*». *Avui* (16 maig 1976). Reproduït a *Història dels diaris en català...*, p. 20-28.
- TOMÀS, Margalida. «*La Renaixença*». A: *Gran enciclopèdia catalana*. Vol. XII, p. 467.
- *La Renaixença*. A: *Diccionari de literatura catalana*. Barcelona: Edicions 62, SA, 1979.
- TORRENT, Joan. «Un periòdic barcelonés: *La Renaixença*». *Destino* (4 abril 1959).
- «*"La Renaixença"*». A: *Història de la premsa catalana...* Vol. I, p. 123-132.
- VALLS, M. «*La Renaixença*, diari de Catalunya.» *El Matí*, (7 juny 1936).

Bibliografia de LC

- CASTELLS, Andreu. «Quaranta-dos anys de diaris sabadellencs en català (1897-1938)». *Arrahona* (Sabadell, 1976-1980). Reproduït a *Avui* (30.5.1976).
- TORRENT, Joan; TÀSIS, Rafael. *Història de la premsa catalana*. Vol. II. Barcelona: Editorial Bruguera, SA, 1966, p. 93-94.

Bibliografia de LS

- ANGUERA, Pere; CABRÉ, Rosa. *Ideologia i història dels diaris reusencs en català*. Reus: Edicions del Centre de Lectura, 1979, p. 7-14.
- GRAS i ELIAS, F. *El periodismo en Reus desde 1813 hasta nuestros días*. Reus: Edicions del Centre de Lectura, 1973.²
- IGLÉSIES, J. *Don Pau Font de Rubinat dins l'àmbit reusenc*. Reus, 1961.
- TORRENT, Joan; TÀSIS, Rafael: *Història de la premsa catalana*. Vol. II. Barcelona: Editorial Bruguera, SA, 1966, p. 300-301.
- TOUSI VALLVÉ, Jordi. *La formació del catalanisme polític a Reus: «Lo Somatent» (1886-1903)*. Reus: Associació d'Estudis Reusencs, 1987.